

کار در زندان و نقش آن در اصلاح بزه‌کاران

« بر مجرمین خشم و غضب روا
نداریم بلکه آنانرا بیاموزیم که چگونه
اعمال گذشته را تکرار نکنند » .

« مقرات »

فکر ایجاد کار در زندان برای محکومین به مجازات حبس با رژیم امروزه
و معمول به آن در زندانهای مدرن کشورهای راقیه جهان حاصل تحول افکار در باب فلسفه
مجازات و تکامل آن در جهت تأدیب و اصلاح مجرمین بوده است.

گرچه بکارگماردن محکومین در شانتیه‌ها (کارگاهها) و معادن و روی کشتیها سابقه
تاریخی طولانی دارد لیکن کار در زندان با روش کنونی آن فکر بالنسبه جدیدی است که
کیفیت آن با سابق تفاوت فاحشی دارد.

چه آنکه در گذشته و داشتن محکومین بانجام کارهای پرمشقت و طاقت فرسا در واقع
یکنوع عقوبت و مکمل مجازات بوده و در نظر جامعه غایت مطلوب از مجازات این بوده
که گنهکار را با اعمال شنیجه و آزار بکیفر اعمال خود برسانند.

این طرز تفکر هم آهنگ با پیشرفت تمدن بشری تحول یافت و تغییر فلسفه
مجازات شکنجه و آزار مجرمین و دگرترین ارباب و ایجاد ترس و وحشت بمنظور جلوگیری
از وقوع جرائم مورد انتقاد شدید فلاسفه و اعضای دایرة المعارف قرن هیجدهم از قبیل
دیده رولوبرو زو و ولتر و منتسکیو قرار گرفت.

در سال ۱۷۶۴ بکاریا « Beccaria » در کتاب معروف خود بنام
« Traité des délits et des Peines » ضمن تنقید از سیستم مجازات قدیم تأکید نمود که :
« مجازاتها در صورت تجاوز از حدود ضرورت دقیق دفاع اجتماعی غیر عادلانه خواهد بود » .

همزمان با این تحولات یکنفر انگلیسی بنام هوارد « Howard » دست بیک
سلسله مسافرت در کشورهای اروپائی و مطالعه وضع زندانهای آنها زد و لزوم اصلاح وضع
زندانها را طی مقالاتی برشته تحریر آورد که تأثیر عمیقی در انگلستان و اتازونی و ایٹالی
و چند کشور دیگر بخشید.

ظهور انقلاب کبیر فرانسه و اعلامیه حقوق بشر. پیدایش مکاتب جزائی و تحول
افکار در جهت دفاع جامعه فکر قابلیت اصلاح و امکان تأدیب مجرمین را قوت بخشید
و موجبات و شرایط تأسیس علوم مربوط به زندانها و بعبارت صحیحتر طرز اجرای
مجازاتها را از هر حیث فراهم آورد.

با ظهور مکتب « Positiviste » و وظائف دو گانه کلاسیک مجازات که عبارت از رسانیدن مجرم بکیفر اعمال خود « Expiation » و ارعاب دیگران « Intimidation Collective » بود اهمیت سابق خود را از دست داد و تحقیقات جدید جرم شناسی ثابت کرد که پیش گیری عمومی « Pravection Générale » جرائم از طریق ارعاب و ایجاد ترس و وحشت توهمی بیش نبوده و در عمل مفید واقع نگردیده است.

مکتب اخیر بکمک روش تجربی در مقام بررسی عالم مجرمین و پدیده اجتماعی ناشیه از آن بر آمد و با طبقه بندی بزهکاران و نفی مجازات در مفهوم قدیمی آن پیشنهاد نمود که اقدامات تأمینی بمجازات و حالت خطرناک « Etat dangereux » به مسئولیت جایگزین و بالاخره انفرادی کردن « Individualisation » مجازاتها جانشین تساوی آنها گردد .
با نضج این افکار و متعاقب آن پیدایش مکاتب جزائی نئوکلاسیک و دفاع اجتماعی جدید « Defense Sociale Nouvelle » که اولی جانبدار حفظ مجازات و در عین حال اقدامات تأمینی و طرفداران افراطی مکتب دوم از جمله پروفیسور گراماتیکا با نفی مجازات عقیده به معالجه و مداوای مجرمین داشت بتدریج ایده زجر و آزار سطرود و تأدیب و اصلاح مجرمین با اتخاذ تدابیر لازمه و روشهای جدید مناسب بمنظور رکلاسمان و اعتبار بخشیدن آنها بزندگی اجتماعی اساس فکر و اندیشه بنیان گزاران علوم مربوط به زندانها را تشکیل داد .

برای تأمین این منظور ایجاد کار در زندان و جلوگیری از بیکاری محکومین در طی مدت مجازات بیشتر و قبل از هر روش دیگری مورد توجه قرار گرفت .
چه آنکه کاربرد زندان با سیستم فعلی آن صرف نظر از جنبه انتظامی و جهات اقتصادی تأثیر خلاقه‌ای در تأدیب و تهذیب اخلاق مجرمین دارد که ما طی مباحث آتی به تفصیل از شرایط و کیفیت آن سخن خواهیم گفت :

اجباری بودن کار برای زندانیان و دلایل آن :

با اعتقاد بتأثیر کار در رکلاسمان مجرمین و ضرورت ایجاد آن در زندان نخستین سنوآلی که پیش میآید اینست که آیا کار در زندان اجباری باشد یا اختیاری و در صورت اول استثنائی باید بر آن قائل شد یا نه ؟

کنگره لاهه در سال ۱۹۵۰ توصیه کرد که کاربرد زندان برای کلیه زندانیان

يك نوع حق و برای محکومین تکلیف و اجباری باشد «

دو علت اساسی ایجاب میکنند که کار در زندان برای محکومین حقوق عمومی تکلیف و اجباری باشد :

الف - تأمین امنیت زندان و حفظ انضباط و دیسپلین در آن :

بیکاری موجب بی نظمی و اغتشاش بوده و عامل عصیان و نافرمانی است .
تجربه نشان داده است که حفظ نظم محیط زندان با بیکاری و لاقیدی زندانیان ناسازگار است اگر زندانیان را عاطل گذارده و در عین حال آنانرا به رعایت انضباط شدید

کار در زندان و نقش آن در اصلاح بزهکاران

زندان مقید بداریم تردیدی نیست که این امر فی حد ذاته آثار روحی نامطلوبی در آنان باقی خواهد گذاشت.

و چنانچه رعایت مقررات در محیط زندان اختیاری باشد دیری نخواهد پاید که نظم و انضباط که ضرورت غیر قابل اغماض دارد و از نیازمندیهای مسلم هر محیط اجتماعی است جای خود را به آشوب و اغتشاش خواهد سپرد در حالیکه با اشتغال زندانیان بکار فرصت و اسکان ایجاد بی نظمی و نافرمانی خود بخود از آنان سلب و مراعات مقررات و دیسیپلین زندان بدون احساس اجبار روحی عملی میگردد.

چنانچه در فرانسه در سال ۱۹۵۲ عصیان زندانیان « Le Nouveau Monde » تا حدودی نتیجه تصویب قانون حمایت از کار آزاد بود که موجب بیکاری در زندان گردید. اجمال کلام آنکه :

کار در زندان در درجه اول ضرورت اجتناب ناپذیری برای تأمین نظم و آرامش محیط زندان است.

ب. ایجاد ذوق کار در مجرمین و پرورش استعداد آنان :

علت دوم ناشی از فلسفه ایجاد کار در زندان و عبارت است از اتخاذ روش خاصی که بتواند در شخص مجرم ذوق و استعدادی را پرورش دهد که پس از استخلاص از زندان او را تشویق و یاری نماید تا با احترام به قانون زندگی شرافتمندانه‌ای را در پیش گیرد و او را قادر سازد که بر مشکلات زندگی فائق آمده و حوائج خود را شخصاً مرتفع نماید. تجربه ثابت کرده است که کار تنها طریقه عملی و مطمئن برای رفع حوائج و تدارک ضروریات زندگی است. بنابراین وظیفه اساسی اداره زندان عبارت خواهد بود از **حفظ و در صورت لزوم ایجاد ذوق کار در زندانیان** تا بدین ترتیب بمحض خروج از زندان بیکار نمانده و موجبات اشتغال آنان در یک حرفه مفید بسهولت فراهم گردد.

در کنگره‌های بین‌المللی این موضوع بطور صریح و قاطع توصیه گردیده و حتی کمیسیون رفورم زندانهای فرانسه در سال ۱۹۵۴ تأیید نمود که اداره زندان ملزم به تهیه کار برای زندانی است و عبارت دیگر :

کار را در زندان برای محکوم علیه حق و تکلیف توأمآ شناخت.

استثنای آنی که بر این قاعده کلی وارد است :

۱ - متهمینی که بطور موقت بازداشت و در انتظار دادرسی هستند.

۲ - محکومین بجرایم سیاسی.

معافیت طبقه اول از آنجهت است که در مرحله اتهام و قبل از احراز گناه و انحراف فردی اجبار وی بکار که یک نوع وسیله اصلاح و تأدیب شناخته شده بمثابه آن خواهد بود که کسی را بصرف توهم مریض انگاشته و پیش از تشخیص قطعی شروع بمعالجه و مداوای او نمائیم.

معدلک در کشورهای اروپائی با آنکه این قبیل زندانیان اجباری بدان ندارند در عمل بمیل و رغبت داوطلبانه در ردیف محکومین بکار اشتغال دارند.

کار در زندان و نقش آن در اصلاح بزهکاران

و اما علت اینکه محکومین بجرائم سیاسی بکار گمارده نمیشوند اینست که اصولاً فرض تبلیغی اخلاق در باره آنان منتفی است و هدف از محکومیت اصلاح و تأدیب آن نمی باشد تا آنکه اجبار آنان بکار در زندان وسیله نیل باین مقصود باشد.

از این دو طبقه که بگذریم کار برای محکومین حقوق عمومی چه از نظر حفظ نظم محیط زندان و چه از لحاظ تجهیز مجرمین بوسائلی که بتواند به فلسفه مجازات که رکلاسمان و اصلاح آنان است تحقق بخشد یک عامل اساسی و یک ضرورت غیرقابل اجتناب باید تلقی شود.

کار در زندان و تحلیل آن از نظر حقوقی:

مسئله دستمزد کارگران در مقابل کار انجام یافته.

در این مبحث نکته قابل توجه اینست که بین زندانی و اداره زندان هیچگونه قراردادی بخلاف آنچه که بین کارگر آزاد و کارفرما حکمفرما است وجود ندارد.

نتیجه آنکه اگر دستمزد کار آزاد و میزان آن ناشی از عقد قراردادی باشد کار زندانی یک الزام قانونی بیش نبوده و بعلت فقدان این رابطه حقوقی زندانی حق برای مطالبه دستمزد و پاداش در قبال کار خود ندارد.

اگرچه این اصل حقوقی را همواره کنگره های بین المللی تأیید کرده اند ولیکن صلاح کار و تحصیل آثار و نتایج مطلوبه آن ایجاب نموده که در هر حال اصل پرداخت دستمزد ضرور و غیر قابل تردید بماند.

کنگره لندن (۱۹۲۵) اعلام نمود « گرچه زندانی حقی برای مطالبه دستمزد ندارد ولیکن صلاح دولت در آنست که با پاداش دادن همت و غیرت زندانی را برانگیزد.

اما اگر اصل پرداخت دستمزد بالاتفاق مورد قبول واقع شده در مقابل در میزان و عوامل دخیل در آن اختلاف نظر موجود است.

اختلاف در این است که چه عواملی را باید ملاک در تشخیص و تعیین میزان دستمزد زندانی قرار دارد؟

کم و کیف و راندمان کار؟

یا اینکه نوع محکومیت:

امتیاز انتخاب طریقه اول اینست که ارزش اجتماعی کار آزاد را حفظ میکنند در حالیکه سیستم ثانی توجه بتسهیل رکلاسمان مجرمین دارد.

کنگره پراگ (۱۹۳۰) جمع بین دو نظر نموده و توصیه کرد « که دستمزد زندانی با توجه بر رفتارش در زندان و راندمان فعالیت وی تعیین گردد » ولیکن کنگره لاهه (۱۹۵۰) در تعیین دستمزد زندانی سیستم کار آزاد را مورد توجه قرار داد.

کار در زندان و نقش آن در اصلاح بزهکاران

در سال ۱۹۵۸ ضمن بازدید از زندانهای مدرن اروپا ملاحظه گردید که در انگلستان در زندانهای پنتویل « Pentenwill » و میدستن « Maideston » میزان دستمزد چندان مورد توجه قرار نگرفته و نسبت براندامان کار فوق العاده ناچیز است بطوریکه حداکثر هفته‌ای از ده شیلینگ (یکصد و ده ریال) تقریباً تجاوز نمی‌کند!

بعکس آنچه در زندانهای فرانسه مشهود افتاد نشان می‌داد که در تعیین میزان دستمزد زندانیان عوامل مختلفی از جمله ارزش کار آزاد و فعالیت زندانی و بخصوص نوع محکومیت مورد توجه قرار می‌گیرد و چون بعقیده اینجانب روش اتخاذی در فرانسه از جهات عدیده متضمن فوایدی است بی‌مناسبت نخواهد بود که اجمالاً اشاره‌ای بآن بشود :

مقدمتاً این اصل مورد قبول واقع شده است که زندانی استحقاق دریافت دستمزدی معادل آنچه یک کارگر آزاد تحصیل مینماید ندارد چه آنکه یک قسمت از هزینه‌های ضروری زندگی زندانی را از قبیل مسکن و پوشاک و خوراک و مخارج بهداشتی وسیله مؤسسه زندان تأمین میشود در حالیکه یک کارگر آزاد قسمت اعظم دستمزد خود را صرف تأمین هزینه‌های مذکوره میکند و بالتیجه تردیدی نیست که ضبط یک قسمت از دستمزد زندانی از طرف دولت آنهم بمنظور تأمین هزینه نگهداری خود زندانیان منصفانه خواهد بود و این سهم بر داشتن دولت با نوع محکومیت بستگی دارد :

باین ترتیب که $\frac{2}{3}$ دستمزد زندانیان محکوم بمجازات جنائی و $\frac{1}{4}$ آن بمجازات حبس حبس تأدیبی و بالاخره $\frac{2}{3}$ دستمزد متهمین از طرف اداره زندان ضبط میشود و مازاد آن بسه قسمت تقسیم میگردد قسمت اول که یک چهارم از کل سهم باقیمانده را تشکیل میدهد بمصرف هزینه دادرسی و جبران خسارات وارده ببنف خزانة دولت میرسد قسمت دوم که آن نیز معادل یک ربع از دستمزد زندانی است در حسابی بنام زندانی پس انداز میشود تا در موقع آزادی و استخلاص از زندان حوائج اولیه زندگی او را تأمین نماید.

قابل توجه آنکه برای جلوگیری از انحراف مجدد مجرمین که غالباً ناشی از یأس محکوم علیه در فریاد خروج از زندان در حل مشکلات اولیه خصوصاً عدم توفیق دریافتن کار میگردد این سهم ذخیره مصون از هرگونه تعرض و توقیف حتی در قبال محکومیت نقدی و یا تأمین خواسته میباشد تا آنکه بتواند نقش مؤثری در رفع حوائج آزاد شده ایفاء نماید.

کنگره سن پترزبورگ (۱۸۹۰) توصیه نمود که « سهم ذخیره حین آزادی زندانی بجمعیت‌های سرپرستی و نظائر آن داده شود تا به تناسب و اقتضای نیازمندیهای آزاد شده متدرجاً به وی پرداخت گردد » .

در فرانسه قانونی در سال ۱۹۵۲ بتصویب رسید که بموجب آن در صورت استفاده محکوم علیه از آزادی مشروط سهم ذخیره باید جزء یا کلاً به کمیته استانس پست پنال « Post - Penale » تسلیم گردد که بتدریج بازاد شده بپردازد .

بالاخره قسمت آخر که نصف از کل میزان باقیمانده را پس از وضع سهم دولت

تشکیل میدهد آماده برای استفاده شخص زندانی بوده و Pocule Disponible نامیده میشود این سهم در اختیار و دسترس زندانی قرار داده میشود تا بتواند برای بهبود وضع مادی خود در زندان از آن استفاده نماید و نیز بتواند برای کمک بخانواده خود بفرستد و یا آنکه برای تأمین رفاه و آسایش بیشتری بر سهم ذخیره و پس انداز خود بیفزاید و همچنین میتواند از این سهم خسارات وارده بر سجنی علیه را جبران نماید.

بطوریکه ملاحظه میشود در این سیستم هم ارزش کار آزاد محفوظ میماند و هم محکوم علیه از تعهدات خود برائت ذمه حاصل میکند و بالاخره سهم ذخیره عامل مهم تقویت روحی در جلوگیری از یأس و نومیدی آزاد شده در راه رفع مشکلات زندگی و انحراف و گرایش وی بتکرار جرم بشمار میرود.

حوادث ناشیه از کار و بیمه زندانیان در مقابل آن :

مسئله دیگری که با اعتقاد بضرورت کار در زندان و تأثیر خلاقه آن در اصلاح و تأدیب مجرمین در خور بحث و مذاقه باید قرار گیرد استفاده زندانیان از مزایای بیمه کارگران آزاد در قبال حوادث ناشی از کار است.

در مباحث قبلی گفتم که نظر اساسی از ایجاد کار در زندان پرورش ذوق و استعداد زندانی برای کار که عامل اساسی برای صیانت وی از گرایش بافکار پلید گذشته و مددکار او در رفع مشکلات و حوائج زندگی در فردای رهایی از زندان و از لحظه ورود با اجتماع آزاد است میباشد و تردیدی نیست که نیل باین هدف ملازمه با تأمین شرائط محیط کار آزاد برای زندانیان از جمله بیمه آنان در مقابل حوادث ناشی از کار خواهد داشت.

توجه کنگره های بین المللی همواره به این نکته معطوف و تعمیم این حق را در باره زندانیان توصیه نموده اند. کنگره بوداپست (۱۹۰۵) در مبحث سوم از قسمت دوم تصمیمات خود تصریح نمود که : « خسارات ناشیه از حوادث کار جزائی باید به زندانی یا وراث او که تحت تکفل وی بوده اند پرداخت شود ».

رویه قضائی فرانسه تا سال ۱۹۴۶ زندانیان را بعلت فقدان قرارداد بین آنان و اداره زندان از این حق محروم داشته بود تا آنکه قانون مصوب اکتبر همانسال بموجب ماده ۳ حق استفاده از بیمه را برای زندانیان نیز تعمیم بخشید.

کنگره لاهه (۱۹۵۰) نیز تأیید نمود که « زندانیان باید از جبران و تأمین خسارات ناشیه از حوادث کار و امراض از حرقه بر طبق قوانین مخصوصه کشور خود استفاده نمایند ».

در کشور ما که هنوز مسئله بیمه کارگران آزاد در قبال حوادث ناشی از کار مراحل مقدماتی را طی میکند شاید فکر تعمیم این حق برای زندانیان پیش رس باشد زیرا هنوز متأسفانه موضوع ایجاد کار در زندان (البته در حیثیت تأدیبی و نه جنبه ترهیبی) بعنوان یک وظیفه و تکلیف برای اداره زندان تلقی نشده و اگر هم کم و بیش در تهران

کار در زندان و نقش آن در اصلاح بزهکاران

و مراکز بعضی استانها بابتکار متصدیان امر زندانیان بکار گمارده شوند با توجه باینکه این امر بدون انجام ابروواسیونها و آزمایشهای مختلفه مقدماتی (شیوه معمول در ممالک راقیه جهان) جهت طبقه بندی زندانیان و شناسائی دقیق شخصیت آنان صورت میگیرد بالنتیجه چنانچه باید و شاید افاده مطلوب نمیکند.

خلاصه آنکه بهره مند ساختن زندانیان از مزایای بیمه کارگران آزاد در ردیف سایر شرایط لازم از عواملی است که نقش اساسی کار را در اصلاح و تأدیب مجرمین تسهیل و تکمیل مینماید .

طبقه بندی زندانیان برای کارآموزی در حرفه های مختلفه :

در کشورهاییکه قوانین موضوعه ایجاد کار را برای زندانیان از وظائف اساسی اداره زندان شناخته است آمارهای تهیه شده نشان میدهدکه غالب زندانیان در بدو ورود بزندان کارگر ساده ای بیش نبوده و تخصص در حرفه ای نداشته اند و این امر بی تأثیر در عدم توانائی آنان در موقع حوائج مادی زندگی و انحراف از کلاس اجتماعی و گرایش بارتکاب جرائم نبوده است.

مؤسسات جدید زندان برای رفع این نقیصه و تکمیل نقش کار در اعتیاد بخشیدن مجرمین بزندگی شرافتمندانه اجتماعی درصدد برآمدندکه با انجام آزمایشهای متعدد علمی و تشخیص ذوق و استعداد محکومین آنانرا بکارآموزی و تخصص در رشته ها و حرفه های مختلفه بگمارند تا در فردای خروج از زندان و بازگشت با اجتماع آزاد سریعتر و آسانتر جای خود را در آن اشغال نمایند و بدین ترتیب مجالی برای بدبینی و یأس که عامل مؤثر در تکرار و تجدید ارتکاب جرائم است باقی نماند.

کنگره های سن پترزبورگ و پراگ و لاهه هر کدام بنوبه خود در باب انتخاب کار زندانیان رعایت استعداد و شایستگی و ذوق آنانرا توصیه نموده اند و آنچه امروزه در مؤسسات مدرن زندانهای اروپا برای کارآموزی و تخصص زندانیان در نظر گرفته شده رشته های زیر است.

حروف چینی و امور فنی چاپخانه .

لحیم کاری و جوش الکتریکی

تورق فلزات

قفل سازی

نجاری

کارهای ساختمانی

بتون مسلح

گیچ کاری

نقاشی و چند رشته دیگر برای مردها

خیاطی - آرایش - آموزش خانه داری برای زنها .

کار در زندان و نقش آن در اصلاح برهنگاران

نکته اساسی آنکه این کارآزوزی باید در شرایط مشابه زندگی آزاد انجام گیرد تا مجرمین محصور بودن خود را در قلعه زندان فراموش کنند و اعتقاد و ایمان حاصل کنند باینکه این سلسله اعمال و اقدامات بمنظور تسهیل و ركلاسمان و اصلاح و تأديب آنها صورت میگیرد و نه جدا ساختن آنان از جامعه.

اصل چهار از مجموعه قواعد مربوط به طرز رفتار با زندانی که در کنفرانس ژنو در سال ۱۹۵۲ پذیرفته شد توصیه میکند که :

رفتار با زندانی نباید مشخص و نماینده طرد او از جامعه باشد بالعکس به زندانیان باید نشان داده شود که بزنگی در جامعه ادامه میدهند.

این ایده با توجه کامل از طرف مسئولین مؤسسات جدید زندانهای کشورهای مترقی تعقیب میشود چنانکه ضمن بازدید زندان فرن « Fresnes » در پاریس ملاحظه شد که یکی از وظائف این مؤسسه مهم که در واقع ایستگاه تنظیم کننده و مرکز تقسیم و توجیه زندانیان بین مؤسسات متناسب با تأديب و اصلاح آنان میباشد عبارت است از **متقاعد ساختن محکومین به تقصیرشان**. مسئول این بخش در توجیه این کارچنین گفت : « گاهی از اوقات محکومین اعتقاد به گناهکار بودن خود نداشته و محکومیت خود را منصفانه نمی دانند در چنین صورتی تدابیر و اقدامات اداره زندان را که بمنظور اصلاح آنان اتخاذ میگردد تحمیلی انگاشته و ضرورت آنرا احساس نخواهد کرد و درست مانند آن خواهد بود که شخصی خود را مریض نداند و دستورات طبیب را بکار نبندد و اضافه نمود که در نتیجه همین عمل در جریان اعتصاب پلیس پاریس که دامنه آن به محافظین زندان نیز سرایت کرده بود هیچیک از زندانیان ب فکر فرار از زندان نیفتادند زیرا آنها در واقع خود را بیمار اجتماعی دانسته و اقامه معالجه در زندان را که بمنزله بیمارستان بوده ضرور تشخیص دادند ».

رقابت کار زندانی با کار آزاد :

فرض این رقابت و آثار مترتبه بر آن در دو مورد امکان دارد :
نخست آنکه بیکاری کارگران آزاد را بخصوص در ایام تعطیل صنایع و شیوع بیکاری با جبران کمبود محصول کار آزاد تشدید میکند.

دوم آنکه سرازیر شدن محصول کارخانجات زندان به بازار رکود اقتصادی را کمک خواهد کرد ولیکن تحقق این رقابت و آثار ناشیه از آن موقعی ظاهر میشود که فعالیتهای اقتصادی و صنعتی اداره زندان با منافع حرفه ای و اقتصادی محیط خارج اصطکاک حاصل کند درحالیکه « کار زندانیان بترتیبی که کنگره سن پترزبورگ پیش بینی کرده چنانچه با اصول صحیحی ترتیب داده شود و اداره زندان در حال قادر به تنظیم شرایط آن باشد دیگر مجالی برای ظهور یک رقابت محسوس و قابل توجه نسبت بکار آزاد باقی نمیگذارد ». خلاصه صرفنظر از آنکه با پیش بینی احتیاطات لازمه میتوان از اصطکاک احتمالی آندو جلوگیری نمود.

اصولاً این رقابت در واقع نه آن اندازه مؤثر و حائز اهمیت است که تولید نگرانی

کار در زندان و نقش آن در اصلاح بزهکاران

در محافل اقتصادی و صنعتی کشور بنماید و نه تا آن حد ناشروع و غیرموجه است که موجبات عدم رضایت کارگران آزاد را فراهم آورد زیرا از یکطرف حاصل کار زندانیان غالباً بمصرف احتیاجات خود مؤسسات زندان میرسد و این امر رعایت همان اصلی است که کنگره یاد شده در بالا توصیه نموده است.

از طرف دیگر نباید فراموش کرد که اکثر زندانیان قبل از ورود به زندان کارگران آزادی بوده‌اند و زندانی شدن آنان نباید این حق را از آنان سلب نماید و اگر احياناً افرادی در بین آنان یافت شوند که قبل از محکومیت بکاری اشتغال نداشته‌اند جامعه حق ندارد از بکارگماردن چنین افراد تنبل و عاطل و تحویل مجدد آنان بجامعه بصورت عناصر فعال و متخصص در حرفه‌های مختلفه ناراضی باشد.

این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت که کار یک‌وظیفه اجتماعی است و سازمانهای اداره‌کننده جامعه ذمه دار ایجاد کار برای بیکاران میباشند.

بالاخره دلیل دیگری که در رد خطر احتمالی این رقابت میتوان اقامه نمود اینست که تعداد زندانیان کارگر به نسبت کارگران آزاد بقدری ناچیز و محدود است که فکر تأثیر رقابت کار آن عده در اقتصاد و فعالیت کار آزاد فوق‌العاده بعید بنظر میرسد.

واضح است که ادارات زندان در عین حال باید تدابیر لازمه را برای اجتناب از هرگونه آثار احتمالی این قبیل اصطکاکها اتخاذ نمایند و شرایط کار را در زندان همانطور که کنگره سن پترزبورگ توصیه کرده است طوری تنظیم نمایند که از جهات مختلفه از جمله تعداد کارگران و محل و انتخاب نوع کار و کارخانه و کم و کیف دستمزد مضر بحال صنایع آزاد مشابه نگردد و اشتغالات صنعتی زندانیان با تقسیم آنان در رشته‌های مختلفه صنعتی احتمال رقابت با صنایع آزاد را از بین ببرد.

تجربیات مؤسسات جدید زندانها در کشورهای راقیه و توصیه‌های کنگره‌های بین‌المللی موجب آن گشته که امروزه ادارات زندان در تنظیم برنامه‌های خود سعی میکنند. اولاً از صنایع محدود صرف‌نظر و فعالیت زندانیان را معطوف به صنایع بالنسبه وسیع نمایند تا فرآوردهای مؤسسات زندان نسبت بمحصولات کارخانجات آزاد غیر محسوس جلوه کند.

ثانیاً هم خود را مصروف ایجاد کارهای مختلف در زندان مینمایند تا از اهمیت و تمرکز کارهای انجام گرفته در یک رشته بخصوص جلوگیری شود بعلاوه دستمزد زندانیان طوری تنظیم و تعیین گردد که بهای تمام شده کار در زندان با قیمت تمام شده صنایع آزاد متعادل باشد.

شرایط مادی انجام کار در زندان

کنگره لاهه در سال ۱۹۵۰ تشکیل و توصیه نمود که «کار در زندان مانند کار آزاد باید هدف معینی داشته و در شرایط و محیطی انجام گیرد که ذوق و استعداد کار را در زندانیان تقویت و فوائد آنرا بیشتر سازد».

تردید نیست که فواید معنوی و نتایج اجتماعی مطلوب از کار زندانیان تابع شرایط مساعد محیط انجام آنست و برای آنکه ذوق کار در آنان ایجاد و یا اشتیاق موجود حفظ گردد.

اولاً باید زندانیان را بکارهای مفید گماشت.

ثانیاً شرایط مادی مشابه محیط کار آزاد را برای آنان تأمین نمود.

بر اساس همین فکر بوده که امروزه در زندانهای مدرن اروپا زندانیان بجز عده محدودی که باقتضای استعداد و علل جسمانی عهده دار سرویسهای عمومی از قبیل نظیف و تهیه غذا و شست و شو و امثال آنها میگردند بقیه بکارهای مفید خصوصاً رشته های آموزنده گمارده میشوند.

بعلاوه زندانیان از شرایط بهداشتی و مزایای بیمه در قبال حوادث کار استفاده و در مورد میزان ساعات کار و استراحت هفتگی و حضور در مراسم مذهبی و غیره عیناً از شرایط مشابه کارگران آزاد بهره مند و برنامه های لازم جهت تفریحات و ورزش های جسمی و دماغی و استفاده از کتابخانه و سینما و کنفرانس برای آنان تأمین گردیده و حتی بازرسان سندیکای کارگران حق ورود به زندان و کنترل شرایط کار را دارند.

سیستم های مختلفه کار در زندان :

سیستم مقاطعه کاری . سیستم انحصاری و سیستم مختلط

دکترین دفاع اجتماعی جدید « Defense Sociale Nouvelle » و فلسفه امروزه مجازات کار مفید و تولیدی را جزء لاینفک زندگی زندانی شناخته است و باقتضای زمان و مکان و وضع اقتصادی و جغرافیائی اجرای یکی از سیستم های سه گانه را توصیه کرده است .

در سیستم اول که آنرا رژیم اولیه اجرای کار در زندان میتوان دانست زندانیان عملاً در اختیار صنعتگران و کشاورزان و بعبارت کلی کارفرمایان خصوصی قرار داده میشوند که وسائل و ابزار کار و مواد اولیه را تهیه و کار زندانیان را شخصاً هدایت و فرآوردهای کار محکومین را بمنفع و حساب خود بفروش رسانیده و در مقابل مبلغی طبق قرارداد با اداره زندان سپردارند.

این سیستم که مدت ها بعلت عدم توسعه مؤسسات زندان یعنی فقدان کارگاهها و کارخانجات اختصاصی و عدم توانائی اداره زندان بهدایت مستقیم کار زندانیان تنها رژیم و سیستم بهره برداری از کار زندانیان بوده در ابتدای امر شامل کلیه امور مربوطه با اداره و نگهداری و هدایت و تمیین نوع کار و حتی تغذیه زندانیان بوده است.

لیکن بتدریج بر اثر معایب ناشیه از آن خصوصاً عدم رعایت شرایط مخصوص و مقتضی هر یک از زندانیان که لازمه تأدیب و اصلاح و رکلاسمان آنان بوده و علت العلل برقراری کار را در زندان تشکیل میداد تعدیلی در آن بعمل آمد و اداره زندان در کشورهای مترقی با توسعه فعالیت و تهیه وسائل کار و ایجاد کارخانجات و کارگاههای ضمیمه خود زندان سیستم انحصار و هدایت مستقیم کار را جانشین آن نمود و در مواردی هم که بنا

کار در زندان و نقش آن در اصلاح بزهکاران

بمقتضیاتی سیستم مقاطعه باید مورد استفاده قرار گیرد تعیین نوع کار و تأمین بهداشت و غذا و حفظ نظم و دیسپلین زندان و تنظیم برنامه‌های تعلیماتی و تفریحی و تأدیبی و بطور کلی نگهداری زندانیان جزء وظائف اختصاصی خود اداره زندان باقی میماند و کارفرما فقط مالک کارگاه و صنایع و فرآورده‌های کارگاهها میگردد.

گرچه سیستم انحصاری بیشتر به تحقق فلسفه ایجادکار در زندان کمک نموده و کنترل شرایطکار و کم و کیف آنرا که لازمه رکلاسمان و تأدیب زندانیان است تسهیل می‌کند.

و نیز براساس همین نظر است که روز بروز دامنه شمول آن در مؤسسات مدرن توسعه یافته و زندانیان درکارگاههای نجاری و مبل‌سازی و چاپخانه و سالن‌های خیاطی و حتی در زندانهای باز Prison Ouverte (مانند زندان باز « Vits ill » که درصد کیلومتری برن سوئیس تأسیس گردیده است) در مزارع تحت کنترل مستقیم اداره زندان کار میکنند ولیکن گاهی اوقات مقتضیاتی ایجاب میکنند که از سیستم مقاطعه کاری بموازات سیستم مستقیم در بکارگماردن زندانیان استفاده شود (سیستم مختلط)

چه آنکه در مؤسسات کوچک مثل زندان موقت و بخصوص زندانهای سلولای فعلا ایجادکارگاهها و تأمین ابزار و وسائل و بالنتیجه اجرای سیستم انحصاری امکان پذیر نیست. این قبیل زندانیان ناگزیر باید از طرف مقاطعه کار به کارهای کوچک که مستلزم تشکیلات وسیعی نیست گمارده شوند. این سیستم علاوه از آنکه در موارد بالا مشکلات را رفع میکند زندانیان را نیز به روش کار که تحت کنترل کارفرمایان خصوصی انجام میگیرد اعتیاد بخشیده و موفقیت آنان را در اشتغال بکار آزاد موقع خروج از زندان تسهیل میکند. از طرفی شناسائی و اطلاع کارفرمایان خصوصی از طرز کار زندانیان چه بسا موجب میشود که بلافاصله پس از آزادی درکارگاههای خصوصی آنان بکارگمارده شوند.

فایده دیگر وجود کارگاههای خصوصی در محیط زندان اینست که فعالیت این قبیل مؤسسات که مستلزم تبحر حرفه‌ای و طرز تفکر بازرگانی و تجاری هدایت کنندگان آنهاست موجب رقابت و همچشمی بین آنها و کارگاههای اختصاصی اداره زندان و بالنتیجه مشوق فعالیت مؤسسات اخیر میگردد.

این بود شمه‌ای از تاریخ تأسیس کار در زندان و فلسفه ایجاد آن و رژیم و سیستمهای مختلفه کار که در کشورهای متمدن جهان بمنظور اصلاح و تأدیب مجرمین بمرحله اجرا درآمده است.

نتیجه :

کار ارزنده ترین و درعین حال سهلترین روش برای تأدیب و اصلاح

مجرمین است .

ایجاد کار در زندان با تاریخ تحول مجازات و فلسفه تأدیبی آن هم‌آهنگی و ملازمه داشته و همواره در رأس سایر روشهای تأدیبی قرار گرفته و هرگز از لحاظ اهمیت و ارزش عامل تهذیب اخلاقی « Moralistrice » و سهولت اجراء تحت الشعاع و تالی متدهای دیگر قرار نگرفته است.

بطوریکه امروزه تنها روش قابل اجراء در باره اکثر زندانیان اعم از آنهاییکه کوتاهی مدت مجازات اجازه اجرای روشهای تأدیبی دیگری را که مستلزم طول مدت و فرصت کافی است نمیدهند و چه محکومینی که در زندانهای سلولی و مؤسسات کوچک نگهداری و امکانات موسعی ندارند و بالاخره در مورد زندانیانی که شخصیت و استعدادشان جز کار معد برای قبول روشهای دیگری نیست میباشد.

در تمام موارد بالا کار جزائی بدون هیچگونه محظوری قابل اجراء و از این حیث بر روشهای دیگر رجحان دارد.

گرچه در مورد محکومین بمجازاتهای طویل المدة (که امروزه در کشورهای راقیه این قبیل زندانیان در فازها و مراحل متعدد تحت آزمایشها و ابرواسیونهای مختلفه قرار گرفته و تابع شرایط خاصی هستند) احتمال دارد که کار زندانی در اجرای برنامه‌های دیگر تأدیبی وقفه تولید نماید.

و یا ضروریات کار با متدهای دیگر اصلاحی نا سازگار باشد (فی‌المثل انفرادی نگهداشتن زندانیان در مرحله ابرواسیون برای شناسائی دقیق شخصیت آنها با رژیم بکار گماردن دسته‌جمعی زندانیان در آتلیه‌ها و غیره قابل تلفیق نباشد).

و یا خود طبقه بندی محکومین در داخله یک مؤسسه (که بر حسب ارزش و سطح اخلاقی زندانیان باید انجام گیرد) احتمالاً بجریان مطلوب کار گاهها که مستلزم کلاسیفیکاسیون و انتخاب زندانیان از روی استعداد و بصیرت حرفه‌ای میباشد مضر واقع شود.

و بالاخره امکان دارد که تغییرات حاصله در جابجا کردن زندانیان که ممکن است معلول عواملی غیر از کار باشد در جریان کار لطمه وارد آورد معهذا بطوریکه در مباحث قبلی بتفصیل از آن سخن گفته‌ایم با اتخاذ تدابیر لازمه امروزه سعی میشود که روشها و متدهای تأدیبی با حسن جریان کار اصطکاک حاصل نکرده و شرایط و موجبات تلفیق آنها فراهم گردد.

در موارد استثنائی هم که این اصطکاک اجتناب ناپذیر باشد جنبه اصلاحی و تأدیبی را مقدم باید شمرد زیرا کار فی‌حد ذاته و منافع اقتصادی حاصله از آن منظور غائی نبوده و فلسفه وجودی آنرا تشکیل نمیدهد بلکه وسیله‌ایست برای رسیدن به مطلوب و در واقع پلی است برای عبور و نیل بمقصود و آن عبارت است از تأدیب و اصلاح مجرمین و پیش‌گیری از تکرار جرائم و دفاع جامعه در مقابل جنایتکاران.